

УДК 340.01:130.01

ПРАВОВИЙ ЧИННИК У КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ТА КОМУНІТАРНОЇ МОДЕЛЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

ПРИНА БАРТАГАРІЄВА,

аспірант кафедри філософії та психології Донецького національного університету

Стаття пов'язана з аналізом ролі та значення правового дискурсу в розвитку базових моделей громадянського суспільства. Фокусується увага на тісній взаємопов'язаності правових норм та правил із розвитком соціокультурних моделей суспільної самоорганізації, вимірами природного права та юридичного позитивізму, простежується вплив теоретичних концептів *civil society* на практичні виміри самоорганізації європейського суспільства. Фокусується увага на невідповідності існуючої української практики європейським зразкам правових норм, браку розвитку горизонтальних форм солідарності та довіри.

Ключові слова: громадянське суспільство, лібералізм, комунітаризм, солідарність, довіра.

Постановка проблеми. Дискусії щодо проблематики громадянського суспільства в останні два десятиліття стали ознакою сучасного теоретичного дискурсу в Європі та Україні. У світлі гострої полеміки інтелектуалів та науковців громадянське суспільство все більше осмислюється як квінтесенція аутентичної комунікації, потужний стрижень суспільних відносин, базова рівнодіюча суспільних потреб та інтересів, найвпливовіше середовище теоретичної та практичної комунікації, ланка, без якої вкрай важко уявити соціальну сферу в демократичних країнах. Попри чисельні критичні зауваження щодо вичерпаності синергетичної сили цього феномена, громадянське суспільство на сучасному історичному етапі має вирішальний вплив на перебіг історичних та соціальних подій у світі, залишаючи безліч практичних підтверджень щодо власного впливу на соціальні процеси. Варто лише пригадати "оксамитові революції" в Центральній Європі, політичні та економічні зрушення в азіатських та африканських країнах, й одразу стає зрозумілою організаційна та синергетична складова цього соціального інституту, його модернізаційна спрямованість у часі й просторі. Не залишається сумнівів, особливо після праць класиків теорії громадянського суспільства М. Фуко, Ю. Габермаса, Е. Гелнера, А. Селігмана, що без посилення в сучасній демократичній соціальності ціннісних імперативів *civil society* неможливо сподіватися на утвердження сталих демократичних інститутів, онтологічних засад культури, цивілізованості, людської гідності.

Очевидно, що ствердження громадянського суспільства в європейській традиції стало запорукою для просування ідеї вільного вибору людини, її добровільної дії, яка не обмежується лише звичними інституціалізованими формами: економічними, соціальними потребами тощо, але й передбачає існування дискурсивних чинників світогляду, права, моралі. Громадянське суспільство постає як певний знаково-символічний дискурс, що для будь-якої спільноти є підставою для надання пріоритету од-

ним значенням над іншими. З іншого боку, необхідно усвідомлювати, що дискурс існує не сам по собі, а через певні ідеологічні, світоглядні та нормативні засади. І в цьому контексті цілком зрозуміло, що саме виміри права, правові норми є цивілізаційною підвалиною, без якої суспільство, культура, індивід існувати не можуть, як не може існувати без цих підставових засад життєвий світ людини - принципово важлива складова громадянського суспільства. Саме право закладає в суспільстві базові засадні принципи, якими користується цей базовий інститут суспільної самоорганізації, актуалізує колективні та індивідуальні форми взаємодії. Попри те, що взаємопов'язаність громадянського суспільства з вимірами права відзначав ще Г. В. Ф. Гегель та німецькі юристи XIX століття, аж ніяк не можна вважати цю проблематику вичерпаною. Навпаки, можемо стверджувати, що роль правового чинника в розвитку та функціонуванні різних моделей громадянського суспільства висвітлена недостатньо, що, зокрема, і підтверджують останні публікації із цього приводу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософський інтерес до згаданої проблеми з новою силою актуалізується в останнє десятиліття. Проте, незважаючи на лавиноподібне збільшення літератури, присвяченої висвітленню різних аспектів громадянського суспільства, варто виділити ті теоретичні джерела, які безпосередньо заторкують проблему взаємопов'язаності права та громадянського суспільства. Тут варто виділити роботи І. Бейліна, В. Нерсисянца, Р. Брубейкера, Ш. Госепата, Г. Ломана, П. Фулера, Р. Гайска, П. Козловські, Дж. Грея, Б. Таманага, Т. Алана, які намагаються осмислити фундаментальну роль юридичного позитивізму та природного права в утвердженні підставових засад громадянського суспільства, акцентують увагу на вимірах конституційної справедливості, ліберальних та консервативних теоріях суспільного розвитку. Особливу роль у цих дискусіях відіграють роботи Р. Дворкіна, Дж. Роулза, Ю. Габермаса, А. Селігма-

на, які досліджують вплив правового дискурсу на розвиток громадянського суспільства в різних соціокультурних традиціях. Варто відзначити також теоретичні розвідки С. М. Окін, А. Веллмера, Р. Алексі, Е. Бьокенфорде, які фокусують увагу на утвердженні демократичного правового дискурсу як підставовій засаді громадянського суспільства.

У контексті дослідження окресленої проблематики можемо констатувати, що **метою** нашої розвідки є осмислення впливу європейського правового дискурсу на розвиток ліберальної та республікансько-комунітарної версії громадянського суспільства. З іншого боку, важливим для концептуалізації цієї проблематики є також і те, яким чином соціокультурні традиції визначають специфіку правового дискурсу, як функціонують правові норми в англосаксонських та континентальних суспільствах.

Об'єктом дослідження є ліберальна та комунітарна версії громадянського суспільства в контексті їх взаємопов'язаності з правовим дискурсом.

Предметом нашої розвідки є детермінанти становлення та функціонування базових моделей громадянського суспільства та їх детермінованість правовими нормами та правилами.

Виклад основного матеріалу. Для різних суспільних груп пострадянської України стає все більш очевидним необхідність осмислення різних версій громадянського суспільства в контексті розвитку правових норм. Рефлексія щодо цих процесів суспільної трансформації є вкрай необхідною справою, без якої просування до цивілізованих засад суспільного життя є проблематичним.

Можемо констатувати, що необхідність імплементації для нашої країни європейського досвіду громадянського суспільства, орієнтацій та форм соціально-правової інтеграції громадян обумовлює поступовий перехід від старої позаправової етатистської бюрократичної моделі суспільного розвитку, що вичерпала себе, до правового дискурсу в цілому: нових нормативних та процесуально забезпечених, раціональних форм суспільного життя, які спроможні забезпечити позитивний розвиток соціальних груп та спільнот, країни в цілому. Тут дуже важливо усвідомлювати, що правовий дискурс у європейській традиції історично пов'язаний із вимірами соціальної самоорганізації і складається з: 1) приватної автономії громадян, яка передбачає можливість отримати право людини визначати власне життя, базуючись на принципі поваги до її гідності, 2) демократичного громадянства, яке надає можливість "суспільної інклюзії" - вільної участі репрезентантів громадянського суспільства в політичному та публічному житті і, нарешті, 3) нормативно-ціннісного дискурсу, який остаточно забезпечує свободу різних сфер життєвого світу від диктату держави.

Європейський досвід переконливо свідчить, що саме правові засади облаштування суспільного життя, правові норми регламентують та надають легітимності приватній та публічній сферам функціонування громадянського суспільства, сприяють формуванню засад цивілізованості, культурності та моральності. Підтвердженням цього може бути думка відомого американського дослідника А. Веллмера, який зазначає, що "утвердження правового дискурсу допомагає різним спільнотам запропонувати критерії справедливості та несправедливості, без легітимізації яких неможливо уваяти собі громадянське суспільство" [1, с. 42]. Варто відзначити тут також теоретичну позицію Г. Ломана, який

констатує, що "ані суто юридичне, ані суто моральне тлумачення характеру прав людини не можуть окремо запропонувати поняття, яке б охоплювало нормативний зміст прав людини... утім, саме правові норми актуалізують цілий комплекс проблем громадянського суспільства... рівності та справедливості, дотримання цивілізованості, культурності та моралі [2, с. 76].

Отже, правовий дискурс є визначальним для утвердження предикатів практичного життя особистості в світі та суспільстві. Він є запорукою демократичних засад цивілізаційного самоврядування, яке передбачає: 1) дотримання системи базових свобод для громадян; 2) забезпечення незалежного судочинства з відповідним рівним захистом для всіх громадян; 3) розподіл влади між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, який історично гарантував зв'язок публічного управління з правом та законом. Європейський досвід доводить, що базова складова цього дискурсу орієнтована на виміри соціальної інтеграції, дотримання вільної комунікації різних репрезентантів громадянського суспільства, законодавчого забезпечення конкуренції між різними партіями та рухами, ствердженням прав більшості та меншості в суспільно-політичних процесах.

Принципово важливий елемент правового дискурсу закріплює права і свободи різних суб'єктів суспільної дії, захищає особу від диктату держави, забезпечує мережеву культуру співіснування різноманітних спільнот, усуває домінацію однієї або кількох соціальних груп у політиці та економіці, гарантує доступ масової публіки до сфери культури, політики, економічних відносин.

Правовий дискурс у європейській традиції є визначальним нормативним чинником громадянського суспільства, без якого останнє не може існувати в принципі, адже в такому випадку громадяни перетворюються на зграю дикунів, що руйнують соціальний порядок та діють на власний розсуд. Утім, важливо зважити й на те, що в окремих соціально-політичних традиціях різні правові норми є не тільки цивілізаційними засадами для відтворення мереж суспільної самоорганізації, але й самі детермінуються соціально-культурними підвалинами громадянського суспільства. Правові норми та правила вимушені адаптуватися до вимог різних соціокультурних моделей громадянського суспільства. Зокрема, ліберальна англосаксонська традиція сприяє формуванню таких раціональних інтенцій правового дискурсу, як законодавче забезпечення прав громадян на свободу, захист приватної сфери - р'івасу, започатковує інтенцію заперечення всіх форм насильства.

У свою чергу, республіканська та деліберативна традиції намагаються використати правові інструментарії для забезпечення прав спільнот та груп на активну участь у демократичному волевиявленні та формуванні раціонально обґрунтованої громадської думки. А. Селігман констатує "зміну законодавства в різних штатах Південної Америки під впливом комунітарних моделей самоорганізації" [3, с. 78]. Відтак, можемо говорити про взаємопов'язаність вимірів права та громадянського суспільства в базових моделях громадянського суспільства: ліберальній та комунітарній.

Ліберальна традиція, яка значною мірою інспірувала інтелектуальну активність батьків Американсь-

кої революції, у концептуальному плані походить від Дж. Локка і фокусує увагу на інституціоналізації та дотриманні в правовій державі невідчужених прав людини, які етимологічно походять від традиції природного права. Відповідно до ліберальної візії конституційна держава (її правовий інструментарій) слугує захисту приватного життя індивідів, а політичні права мають використовуватись репрезентантами громадянського суспільства як похідні від їхніх приватних інтересів та відповідно забезпечуються на всіх рівнях суспільно-політичного життя.

Ліберальна концепція органічно співвідноситься з ідеєю правової держави та концентрується на правовій інституціоналізації прав і свобод суспільства власників, що сповідують принцип вільної конкуренції. Ця традиція, не переймаючись особливо гуманітарними та соціальними проблемами, історично наполягає на пріоритеті свободи індивіда над вимірами рівності та державного соціального захисту. Саме через пріоритет ліберального світогляду в Британії та Америці тривалий час феномен бідності існував поза правовими нормами та законами, а громадянське суспільство не вважало цю проблему актуальною для себе, нехтуючи актуальною потребою законодавчого забезпечення прав злиднених верст населення.

Свідченням такої позиції може бути доповідь репрезентантів громад п'яти штатів, за результатами якої Конгрес, посилаючись на думку різноманітних громад, прийняв рішення щодо правового обмеження соціальної допомоги бідним. У цьому акті 1936 року зазначалося, що закони про бідних не можуть досягти успіху через те, що суперечать закону природи. Відповідно до цього закону, "кожна родина має нести відповідальність за власну поведінку і марнотратство, не сподіваючись у такому випадку, що правові інститути можуть захистити її" [4, с. 71]. Подібні постанови приймалися і Британським парламентом, адже там відбувалися процеси, відповідно до яких проблематика справедливості та захисту соціальних прав витіснялося з поля зору репрезентантів громадянського суспільства.

Відтак, визначальним чинником ліберальної парадигми громадянського суспільства є приватна власність, яка є індикатором розвитку правових норм, як і суспільного розвитку в цілому. Обов'язком власників є орієнтація на збереження й примноження власності та закріплення її визначального статусу в суспільстві законодавчим шляхом. Громадянське суспільство за такої моделі приречене на зневагу до бідних, нехтує їхніми соціальними правами, а квінтесенцією такої позиції є думка Дж. Макліна щодо "модульних індивідів, у яких не має і не може бути жодних зобов'язань щодо бідних" [5, с. 49]. Цілком зрозуміло, що такий підхід не передбачає актуалізації вимірів та проблем соціальної справедливості, гуманності, рівності, соціальних прав, які стали особливо актуальними для громадянського суспільства в останні десятиліття.

Натомість передбачалось, що самі бідні, соціальні аутсайдиери мають змінитися, стати працездатними й завдяки цьому позбутись своїх соціальних проблем, стати активними представниками громадянського суспільства та творцями власної долі. Відповідно до ліберальної візії, "дозволено все, що не заборонено", право передусім виконує функцію арбітра між власниками, які не мають переходити певні межі: правові норми спонукають до поваги та

вшанування один одного, формують етос представника середнього класу.

Таким чином, сучасні ліберальні дослідники розглядають право як важливу детермінанту громадянського суспільства, тяжіючи до легітимації концепту юридичного позитивізму. Таке інструментальне розуміння права різко суперечить республіканській традиції громадянського суспільства, яка продовжує традицію від Аристотеля до М. Сандела, згідно з якою первинним є забезпечення національного самовизначення правовими інструментами природного права. Держава в цих умовах покликана не стільки забезпечувати приватне життя громадян, скільки гарантувати права колективних суб'єктів - спільнот. Республіканська традиція, яка походить від античних часів, безперечно, вплинула на формування американського та французького конституційного поля, акцентувала увагу на дотриманні прав національних, соціальних та гендерних спільнот. Право індивідуальної власності в цьому концептуальному вимірі має вторинне значення, поступаючись невід'ємному праву спільнот на реалізацію колективної ідентичності, колективного ідеалу співжиття або "спільного блага". Відповідно до цієї традиції урядова влада має бути не просто "юридифікована" та підконтрольна правовим нормам, але й залежати безпосередньо від колективних інтересів громади, від конститутивних спільнот, інтереси яких вона має віддзеркалювати.

Побудова демократичної конститутивної держави видається похідною від спільного телосу, укоріненого в традиції. Існуючий "Статут громадянина" в республіканській традиції не є тотожним інституту споживача або клієнта, який переслідує лише власні інтереси, а є уособленням волі громадян, здатних до колективного самовизначення та творення спільної долі. Республіканська традиція акцентує увагу на принципі народного суверенітету та стверджує емпіричний зв'язок між соціальною практикою самовизначення громадян та їх правовими нормативами.

На позитивність цієї моделі в контексті розвитку права вказує сучасний американський філософ А. Селігман, який зазначає, що "в межах республікансько-комунітарної моделі стверджуються позитивні форми правової самоорганізації суспільства та маніфестуються витоки солідарності та довіри" [6, с. 91]. Учений вважає, що правові норми в країнах, де панує республіканська версія громадянського суспільства, є більш придатними до демократичного співжиття людей із різними переконаннями та різними соціальними статками. Вони більше орієнтовані на запобігання соціальним патологіям та покликані узгоджуватися з моральними приписами, ставати передумовою високої етичності та взаємоповаги. Окрім цього, правові норми тут безпосередньо пов'язані з культурно-історичним розвитком.

У межах цього світогляду саме культурні традиції та колективні практики обумовлюють ціннісні та правові орієнтири, формують якісно нову модель пріоритету колективних прав над індивідуальними. У цьому контексті, як це не дивно, певним синтезом республікансько-комунітарної візії щодо поєднання права й справедливості є думка Р. Рорті щодо ідеального співвідношення права та справедливості в громадянському суспільстві: "Кінцева мета суспільства укорінена в базових напрямках його розвитку, поза залежністю від інституту ринку, потреб та ба-

жання його членів. Ідеальне співжиття людей має місце там, де соціальна держава і громадянське суспільство у своїх діях поєднують правові норми та чесноти справедливості, перешкоджають виникненню агресивних бажань та конфліктів... Право, що запобігає соціальним конфліктам, має бути виведене не стільки з необхідності цілераціональної побудови суспільства або з абстрактної теорії самопочуттів у сфері моралі, а з самопочуттів у сфері моралі людей, які живуть в умовах певної культури" [7, с. 93].

Достатньо близькою до такої думки є позиція М. Волзера, який наголошує на тому, що право та правові норми не існують поза культурно-історичним обґрунтуванням. Учений зазначає, що передумовою правових норм та правил є усвідомлення особою своєї приналежності до певної конкретно-історичної спільноти та традиції, у контексті якої вона відстоює свої права" [8, с. 497]. Можемо говорити про органічну спорідненість республікансько-комунітарної та пуританської моделей громадянського суспільства, які акцентують увагу на міцності правового поля, закону, співпраці центрального і єдиного публічного авторитету з індивідуумами та локальними спільнотами. Саме в межах цієї моделі був реалізований "Більш про права", відповідно до якого зберігається незалежність локальних спільнот від централізованої деспотичної влади, їх право на власний спосіб життя, включаючи право носити зброю. Ця модель громадянського суспільства, на відміну від ліберальної, постійно розширює простір публічного ствердження різних спільнот та рухів, наголошуючи на ціннісно-правових підвалинах формування та функціонування громадянського суспільства. Вона визнає й пропагує універсальні принципи справедливості, яким надає перевагу серед інших чеснот.

Республіканська традиція громадянського суспільства фокусує увагу на правовому регулюванні майнових відносин, визначаючи справедливість за допомогою об'єктивного, хоча й дуже формального принципу рівності: рівності всіх перед законом, який є імперативом життя громадянської спільноти. Ідеться, звичайно, про громадянську рівність, а не соціальну рівність усіх людей, які мешкають разом. Погляди античних класиків у цьому контексті є вельми далекими від принципів буржуазної формальної рівності, адже вони узаконюють елементарну нерівність людей, панів та рабів, спираючись при цьому на простий культурно-універсальний принцип справедливості, згідно з яким в основі останнього лежить взаємна користь.

Можемо констатувати, що Аристотелівська традиція не створює загального кадастру базових прав людини, який з'являється значно пізніше. Автор "Нікомахової етики" вводить правові заборони, які й містять у собі, хоча й опосередковано, основні права, якими мають користуватися громадяни. Він фокусує увагу на забороні крадіжок, таємних вбивств та жорстокої поведінки, а ще раніше заторкує проблему щодо заборони позбавлення свободи, вбивства, розбою, покалічення та образи. Право, що уособлене, на думку Аристотеля, традиціями спільного життя громадян, має забезпечити громаду від сторонніх зазіхань на власність, забезпечити захист тіла та життя, а також право особи на честь та добре ім'я. Відтак, із теоретичних положень ан-

тичних класиків органічно випливає, що такі суттєві засади громадянського суспільства, як справедливість, солідарність, довіра - легітимізуються розумом та стверджуються лише за умов існування правового ладу.

Підтвердженням цього, зокрема, є і наступна максима античного філософа, яка, на нашу думку, переконливо свідчить про глибинну теоретичну взаємопов'язаність перших версій громадянського суспільства з феноменом права та раціональності в цілому. Він наголошує на тому, що "саме життя спільноти свідчить про те, що набагато краще, аби володарював закон, а не хтось із громадян... отже, той, хто вимагає, щоб володарював закон, напевно хоче, щоб владарювали тільки Божество і Розум, а та особа, яка сприяє тому, щоб владарювала людина, стверджує тваринне начало, бо пристрасть є щось тваринне... закон - це вільний від несвідомих пристрастей розум [9, с. 16]. Варто зазначити, що європейський досвід розвитку базових моделей громадянського суспільства є актуальним для сучасної України, яка, замість правового дискурсу, волею її еліт обрала клієнтельно-патернальний дискурс, що унеможлиблює вільні форми самоорганізації людей, залишає невіршеним питання соціальної аномії, відчуження, пошуку міжсуб'єктної взаємодії, індивідуальної та колективної ідентичності. Утім, залишається актуальним питання, а яким чином провести комплексну модернізацію існуючого соціального порядку, залишивши осторонь європейські взірці цивілізованості, культурності, моральності, правосвідомості, без яких годі й мріяти про ствердження демократичних засад? Це є проблематикою наступної статті.

Висновки

Таким чином, можемо констатувати, що не тільки ствердження в європейській традиції правового дискурсу сприяло розвитку базових версій громадянського суспільства - ліберальної та республіканської, але й самі соціально-культурні традиції *civil society* обумовили розвиток правових норм та правил, сприяли формуванню та еволюції конституційного поля в різних країнах. Імплементация в соціально-культурні тканини європейських соціумів правових норм відбулося разом із посиленням у суспільствах базових засад цивілізованості, культурності, моральності, справедливості, солідарності, довіри, ствердження яких в англосаксонському та континентальному світі було б неможливим без маніфестації в суспільстві принципів поваги до людини та людської гідності. Відзначається, що громадянське суспільство не може існувати як без вимірів процесуальної раціональності, що пов'язується із чинниками юридичного позитивізму, так і без складових ціннісної раціональності, природного права, які започаткували засади легалізації індивідуальних та колективних прав. Відтак, взаємопов'язаність чинників права і громадянського суспільства органічно призвела до посилення чинників індивідуальної та колективної ідентичностей у сучасному світі, сприяла здатності підтримувати високі стандарти практичного життя різних спільнот та груп.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Веллмер А. Права людини та демократія / А. Веллмер. - К. : Альтерпрес, 2011. - 146 с.

2. Цит. за: Таманага Б. Верховенство права. Історія. Політика. Теорія / Б. Таманага. - К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2007. - 205 с.

3. Seligman A. The Idea of Civil Society / A. Seligman. - New-York : Free press, 1992. - 235 p.

4. Kelly D. A Life of One's Own. Individual Rights and the Welfare State / D. Kelly. - Washington : Catholic University of America, 2001. - 234 p.

5. McLean G. F. Philosophy and Civil Society: Its Nature, its Past and Its Future / G. F. McLean // Civil society and Social

Reconstruction. The Council for Research in Values and Philosophy. - Washington, D.S., 1997. - P. 7-83.

6. Seligman A. Указ. праця.

7. Рорти Р. Обретаючи нашу страну. Політика левих в Америці ХХ століття / Р. Рорти. - М. : Дом інтелектуальної книги, 1998. - 128 с.

8. Волзер М. Безпека і добробут / М. Волзер // Сучасна політична філософія. - К. : Основи, 1998. - С. 486-524.

9. Аристотель. Політика / Аристотель. - К. : Основи, 2000. - 239 с.

I. Bartahariyeva

LEGAL FACTORS IN THE CONCEPTUALIZATION OF LIBERAL AND COMMUNITARIAN MODELS OF CIVIL SOCIETY

The article deals with the role and meaning of the Law discourse in the civil society model's development. The thesis focuses on the close connections law foundations and rules with the development of socio-cultural models social self-organization, as well as with dimensions of Natural Law and Juridical positivism, the influence of theoretical concepts civil society on practical functioning of European society are explored. The article focuses on incompatibility of contemporary Ukrainian practice with Europeans law patterns, lack of horizontal forms solidarity and trust take place.

Key words: civil society, social self-organization, Ukrainian practice, Natural Law, Juridical positivism.

© I. Бартагарієва

Надійшла до редакції 15.11.2012

УДК 2-184:26+27

ВІРА АВРААМА В МОВНО-СМИСЛОВИХ УНІВЕРСУМАХ ІУДАЇЗМУ ТА ХРИСТІАНСТВА

ВІКТОРІЯ ЗІНЯКОВА,

аспірант Донецького національного технічного університету

На прикладі уривку Буття 15:6 порівнюються неперекладні сенси "πίστις" і "אמונה" у мовно-сміслових універсумах іудаїзму та християнства. Наголошується, що переклад неминуче привносить в сенси священного тексту місцеві мовні та культурні конотації, накопичені мовою перекладу.

Ключові слова: "πίστις", "אמונה", неперекладні сенси, мовно-смісловий універсум, іудейська традиція, християнська традиція, Танах, Септуагінта.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Віра - фундаментальна релігійна категорія іудаїзму та християнства, письмовим першоджерелом якої є Біблія. В українській мові слово "віра" може бути інтерпретоване в трьох смислових напрямках: як упевненість у чомусь, як довіра і як релігійна віра. Звідси можна припустити, що під вірою Авраама україномовні читачі розуміють одне із цих трьох значень. У контексті п'ятнадцятої глави Буття стає зрозумілим, що йдеться про віру-довіру, віру Авраама в здійснення обіцянки Бога, бо Авраам повірив, що Бог дарує йому нащадків, і саме ця віра була прийнята як праведна. Отже, прямий сенс цього уривку здається простим та прозорим. Але при зверненні

до оригінальної мови Танаху або Септуагінти (LXX) відразу ж з'являється декілька додаткових смислових фонів, неперекладних сенсів, що супроводжують цей текст. Ці сенси різняться між собою залежно від того, у якому мовно-смісловому універсумі вони згадуються.

Мові священних текстів присвячені дослідження Н. Б. Мечковської, Д. Іванова, С. В. Лезова, Г. Вольфа, Д. Хілла, Д. Барра, Д. Паттерсона та ін. До біблійного сюжету з уривку Бут. 15:6 зверталися Дж. Фрішман, Г. Штембергер, А. Швейцер, М. Бурбер, Б. І. Берман та інші. Питання сприйняття і порозуміння категорій однієї культури ціннісно-смісловим універсумом іншої культури розглянуті в робо-